

KATRIN BOECKH

VON DEN BALKANKRIEGEN ZUM ERSTEN WELTKRIEG

Kleinstaatpolitik und ethnische Selbstbestimmung auf dem Balkan

(R. Oldenbourg Verlag, München, 1996. 418 o.)

A müncheni Délkelet-Európa Intézet „Südosteuropäische Arbeiten” című sorozatában a 97. szám alatt kiváló és igényes munka jelent meg egy fiatal német történész tollából.

Katrin Boeckh témaválasztása már önmagában figyelemre méltó. A hiánypótló mű a Balkán-félsziget XX. századi történetének egyik fordulópontját képező, 1912–13 folyamán lezajlott és Európa ezen régiójának arculatát gyökeresen megváltoztató első és második Balkán-háború következtében kialakult politikai, hatalmi, gazdasági, nemzetiségi viszonyok elemzését végzi el. Lényegében az első világháborút közvetlenül megelőző egy esztendő (1913–1914) balkáni történéseinek hiteles és részletes feldolgozását tartalmazza. Megközelítésmódja eltér az olvasó által eddig megszokott történeti művektől, hiszen alapvetően nem hadtörténeti munkáról van szó. A szerző a félsziget múltját kutatók által kevésbé vizsgált témákra helyezi a hangsúlyt. Vizsgálódásai középpontjába az embert állítja. A kötet szomorú aktualitása, hogy a Boeckh vizsgálta nemzetiségi, kisebbségi problémák mindmáig jelen vannak a Balkán-félszigeten, amit sajnós a több éven át zajló véres délszláv polgárháború is emlékeztetett a jövő nemzedékek számára.

A műben a mesterien megírt és a szakembernek is sokat mondó tartalom párosul a rendelkezésre álló délkelet- és nyugat-európai forrásanyag, levéltári anyag, a napilapok és az irodalom szakszerű felhasználásával, igényes feldolgozásával. A kötetet néhány térképvázlat is szemléletesebbé teszi.

A szerző a következő fontos témakörök köré csoportosítja mondanivalóját: a bel- és külpolitika az egyes balkáni államokban a

Balkán-háborúk végeztével, azok tapasztalatainak belpolitikai vitákban történt feldolgozása, a két háború kihatásai, azaz a törökökkel szembeni harcból győztesként kikerült országok birkózása a hadisíkekkel, az elfoglalt területek bekebelezésére, illetve az ott élők megbékéltetésére, a helyzet konszolidálására tett állami intézkedések, a hadiáldozatok és menekültek ellátása, az egyes államok gazdasági újrarendezése, az új népközösségek fennhatósága alá került területeken élő kisebbségek helyzete, a két balkáni háború után létrejött kis államok egymáshoz és a nagyhatalmakhoz való viszonya, a megoldásra váró fontos egyházpolitikai problémák, a katonaság – mint a politikai változások fontos tényezője – hatalmának általános növekedése.

Az első nagy fejezet röviden a XIX. században a Balkánon élt nemzetiségek függetlenségi harcát mutatja be.

A második rész az első és második Balkán-háború történéseit vázolja fel, azok politikai és katonai vetületeit elemzi néhány oldalnyi terjedelemben. Nagy hangsúlyt helyez a szerző a két háborút lezáró békekötések rendelkezéseinek ismertetésére.

A harmadik nagy témaegység a második balkáni háború utáni szerb–görög, szerb–montenegrói, bolgár és albán határok megállapításával, a meghúzásuk során felmerült rendkívüli nehézségekkel foglalkozik

A negyedik fejezet az egykori Balkán-szövetségbe tömörült államok (Bulgária, Görögország, Montenegro és Szerbia) Balkán-háborúk utáni helyzetével foglalkozik, nevezetesen az általuk folytatott bel- és külpolitikával, az általános háborús következményekkel. A Törökországtól és az egymástól elhódított területek betagozását a

szerző mindegyik ország esetében külön kiemeli, ismerteti az ott létrejött új területi beosztást. Elemzi az államok gazdaságában, kereskedelmében, infrastruktúrájában, mezőgazdaságában végbement fejlődést. Kitér a katonai intézkedésekre, a hadseregfejlesztési elképzelésekre, a visszas nemzeti politikára, legkiváltképp az immár különböző országokban élő muzulmán lakossággal való bánásmódra. A második fegyveres konfliktusban vesztes Bulgária esetében mozgó rugóként a bukaresti béke (1913. május 30.) revíziójára törekvést emeli ki.

A mű ötödik részében az 1912–14 között végbement lakossági mozgásokról tudhatunk meg többet, nevezetesen Görögország esetében a muszlimok és a szlávok ki-, illetve a görögök bevándorlásáról, a török menekültek Macedóniából Törökországba történt kitelepítéséről, a bolgár–török és a görög–török lakosságcsere vonatkozó egyezmények végrehajtásáról.

A hatodik témakör a Balkán-háborúk után létrejött külpolitikai koalíciókat tárgyalja: a román–szerb–görög szövetségi törekvésekről, a bolgár–török közeledésről, az égei-tengeri szigetek hovatartozása miatt érlelődő görög–török konfliktusról esik benne szó.

A könyv hetedik része a már korábban felvetett problémák egyházpolitikai aspektusait vizsgálja.

A nyolcadik nagy fejezet az etnikai kérdéseket feszegeti. Ezen belül a következő fontosnak vélt problémákat elemzi: a makedón kérdés fejlődése, a Balkán-félsziget kis népeinek (a romunok – román néptörzs – és zsidók) története 1912–14 között.

A kilencedik fejezet a hadijelentésekkel és a balkáni borzalmak feldolgozásával foglalkozik, azon belül a háborús ellenfelek íásaival, illetve kívülálló külföldiek műveivel, továbbá a harcok során elkövetett bűnesetek, túlkapások, kegyetlenkedések kivizsgálására 1913 augusztusában létrehozott nemzetközi Carnegie-bizottság tevékenységével.

A könyv legvégén található összefoglalóban a tanulságokat vonja le a szerző.

A számtalan új ismeretet közvetítő kötet nem hiányozhat a Balkán történetével foglalkozó szakemberek könyvtárából, de hasznos ismeretek forrása lehet az érdeklődő olvasók számára is.

Balla Tibor

SCOTT HUGHES MYERLY

BRITISH MILITARY SPECTACLE

From the Napoleonic Wars Through the Crimea

(Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts – London, 1996. 293 o.)

A recenzius végre jóleső érzéssel jelentheti ki: az angol történetírás is tud maradandót és egyben látványosat alkotni. A nemrég megjelent, díszes kiállítású mű remélhetőleg egy sorozat indító kötete lesz, amely a későbbi korok angol had- és viselettörténetét dolgozza fel egészen napjainkig.

Myerly kultúr és hadtörténész, kiváló szakember. A kötet népszerűsítő jelleggel készült, de a XIX. század első felének

Angliája iránt behatóan érdeklődő történészeknek is figyelmébe ajánlhatom. A mű alapvetően viselettörténet, amely azonban csak a mondanivaló háttérül szolgál: a szerző a korabeli Britannia és Európa hadtörténetének mélyebb összefüggéseire, kölcsönhatásaira is rávilágít, mondandóját társadalomtörténettel ötvözi. Végző soron a hadsereg és a társadalom viszonyát tárja elénk, emberközelből láttatja a brit hadseregben uralkodó viszonyokat.